

Ivana HRACHOVÁ

**Procesy s katolickými duchovními a členy řádů projednávané
Krajským soudem v Ústí nad Labem v letech 1953-1960**

Politické procesy tvoří samostatnou kapitolu moderních československých dějin. Po únorovém převratu se staly jednou z forem politické perzekuce, jíž komunistický režim využíval k upevnění svých pozic ve státě. Cílem procesů bylo zlikvidovat skutečné či domnělé nepřátele a vytvořit ve společnosti atmosféru strachu. K tradičním nepřátelům režimu komunisté řadili kromě členů ostatních politických stran, živnostníků, soukromě hospodařících zemědělců, osob pocházejících z vyšších sociálních vrstev a osob náležících k vrstvě inteligence i církev. Státní soud a později jednotlivé krajské soudy¹ tak řešily desítky církevně motivovaných kauz. Církev totiž, jako velmi dobře organizované společenství řídicí se svými vlastními zákony a podléhající vyšším autoritám v zahraničí, představovala pro komunisty značné nebezpečí. Znepokojující byla také skutečnost, že drtivá většina občanů Československa se cítila být věřícími a církev považovala za morální autoritu. Z tohoto hlediska stála ve středu pozornosti zájmu komunistů církev římskokatolická, k níž náleželo nejvíce duchovních i věřících a jež tak měla značný vliv na společenské mínění.

Krajský soud v Ústí nad Labem (dále KS v Ústí nad Labem) projednal v letech 1953-1960 celkem 274 případů, obžalováno bylo 784 osob.² Celková výše jejich trestů činila 5781 let, výjimkou nebyl trest doživotí, v jednom případě soud sáhl po trestu smrti.³ Před soud se dostaly kauzy odlišného charakteru, významu i závažnosti. Nejčastěji se však jednalo o procesy s organizovanými skupinami,

¹ Státní soud zanikl dne 1. ledna 1953. Jeho kompetence přešla na jednotlivé krajské soudy, které se staly v trestních věcech soudy první instance a začaly projednávat významnější kauzy politického charakteru.

² K trestní agendě KS v Ústí nad Labem bylo přidáno několik případů, které původně projednával KS v Liberci. Jednalo se o procesy z roku 1959 a o případy, které územně náležely spíše Ústeckému kraji. V tomto příspěvku se jedná o kauzy ThDr. Vojtěcha Martinů a Anny Hartmanové a spol.

³ K trestu odnětí svobody náležely ve většině případů ještě tzv. vedlejší tresty – propadnutí části či celého jmění, ztráta čestných občanských práv na určitou dobu a nahrazení nákladů spojených s trestním řízením a výkonem trestu. V příspěvku jsou uvedeny pouze tresty odnětí svobody.

s emigranty či osobami napomáhajícími emigraci a hospodářské procesy. Ve srovnání s těmito tvořily církevně motivované kauzy poměrně malou část. KS v Ústí nad Labem jich v daném období projednal celkem 27. Jedná se o případy, v nichž se příslušnost k církvi nebo k náboženské společnosti stala hlavním motivem či jedním z motivů stíhání. Před soud tak byli postaveni katoličtí duchovní, příslušníci církevních řádů, obyčejní věřící, Židé, členové náboženských společností a sekt, představitelé tzv. Křesťansko demokratické strany a Křesťansko demokratického hnutí. V tomto krátkém příspěvku se budu věnovat vybraným šesti kauzám, v nichž byli souzeni čtyři katoličtí duchovní, čtyři řádoví kněží a dvě řeholní sestry.

Po převzetí moci komunisty v únoru 1948 se začalo pozvolna měnit postavení a možnosti svobodného působení církve.⁴ Postupně přicházela nová perzekuční opatření, která měla církev ochromit a omezit její vliv ve společnosti na minimum. Vedle likvidace katolického tisku a zavedení proticírkevních zákonných nařízení to bylo zejména citelné omezení osobní svobody duchovních. Již během roku 1948 totiž jednotlivé složky bezpečnostního aparátu a strany na krajské a okresní úrovni duchovní sledovaly, sbíraly kompromitující materiál a vedly jejich kádrovou evidenci. Tyto a jiné povinnosti v průběhu následujícího roku přešly do kompetence církevních tajemníků, kteří poměrně důsledně sledovali duchovní život ve svém okrese. Zavedená perzekuční opatření neomylně naznačovala, že existence církve je ohrožena. Proto byly ve většině diecézních oblastí v první polovině roku 1949 vytvořeny tajné struktury kněží, kteří by se v případě zatčení biskupa a nasazení státních úředníků do příslušné diecéze starali o její církevně administrativní chod. Tajné uspořádání diecéze se pokusil vytvořit i litoměřický biskup Štěpán Trochta společně s rektorem bohosloveckého semináře v Litoměřicích Františkem Rabasem.⁵ Bohužel byly jejich snahy brzy odhaleny a většina oslovených kněží soudně trestána či jinak perzekvována.

Jedním z oslovených byl farář Oldřich Mokřý, dne 12. července 1955 KS v Ústí nad Labem odsouzen na osm let odnětí svobody. Dle žaloby byl Mokřý v polovině roku 1949 pověřen litoměřickým biskupem Štěpánem Trochťou a Františkem Rabasem funkcí tajného oblastního vikáře pro oblast Žatce.⁶ Nepřátelský poměr k lidově demokratickému zřízení se měl u Mokřého projevit již v roce 1948, kdy ve staňkovickém kostele četl pastýřský list. V roce 1953 údajně podplácel Jo-

⁴ V tomto příspěvku je pozornost zaměřena pouze na církev římskokatolickou.

⁵ ThDr. Štěpán Trochta – narozen 26. března 1905 ve Francově Lhotě na Vsetínsku. V roce 1932 dosáhl titulu doktor teologie na Papežské teologické fakultě v Turíně. Za války byl zatčen, prošel koncentračními tábory Terezín, Mauthausen a Dachau. Roku 1947 se stal litoměřickým biskupem. V lednu 1953 byl zatčen a ve vykonstruovaném procesu odsouzen na 25 let. Po propuštění v roce 1960 pracoval jako pomocný dělník, i nadále jej však sledovala StB. V roce 1968 byl plně rehabilitován a vrátil se do čela litoměřické diecéze. Roku 1969 byl jmenován kardinálem *in pectore*. Zemřel 6. dubna 1974 po vyčerpávajícím výslechu vedeném krajským církevním tajemníkem Dlabalem. František Rabas – společně se Š. Trochťou, F. Vlčkem a B. Landsmannem byl Nejvyšším soudem v Praze dne 23. července 1954 odsouzen za trestné činy velezrady a špionáže na 20 let.

⁶ Trochta a Rabas měli jednat v duchu tzv. mexických fakult – dokument rozšiřující či zjednodušující pravomoci duchovních v obtížných podmínkách, vypracován papežem Piem XII.

sefa Sodomku, aby tajně rozvracel JZD ve Staňkovicích. Oldřich Mokřý potvrdil funkci tajného oblastního vikáře. Instrukce Štěpána Trochty, které dostával prostřednictvím Rabase, měly však výhradně církevně administrativní charakter. Pastýřský list Mokřý skutečně četl, v roce 1948 za to byl již potrestán pokutou ve výši čtyři tisíce korun. Obvinění z podplácení se ukázalo jako naprosto lživé a nepodložené. Svědek Sodomka vypověděl, že od Mokřého obdržel několik peněžitých příspěvků na podporu své početné rodiny, která žila v bídě. Z rozsudku je pak patrné, že žaloba si tuto skutečnost de facto vymyslela a uváděla ji „*pouze k dokreslení jeho [Mokřého] osoby*“. Ačkoli nebyla zjištěna žádná vědomá protistátní činnost Mokřého, v rozsudku se uvádí opak: „*Při výměře trestu přihlédl soud ke značnému stupni společenské nebezpečnosti trestné činnosti.*“

Funkcí druhého tajného nástupce generálního vikáře a zástupce tajného oblastního vikáře pro Litoměřicko byl pověřen další obviněný ThDr. Vojtěch Martinů.⁷ Pocházel z vážené rodiny středoškolského profesora. Na přání své matky vystudoval ve třicátých letech Teologickou fakultu v Olomouci a v roce 1935 byl vysvěcen na kněze. Jako profesor působil na několika gymnáziích v Československu a do roku 1948 i v zahraničí. V červnu 1949 dr. Martinů oslovili Štěpán Trochta a František Rabas, kteří jej jmenovali do zmíněných tajných funkcí v rámci litoměřické diecéze. Dle žaloby se dr. Martinů na počátku padesátých let účastnil několika schůzek s představiteli jednotlivých diecézí, kde kritizovali církevní politiku státu a diskutovali další postup v postoji církve proti státu. V důsledku uzavření bohosloveckého semináře v Litoměřicích měl obžalovaný bývalým studentům poskytovat tajné konzultace. ThDr. Vojtěch Martinů veškerou trestnou činnost a protistátní úmysly přiznal. Z pozdějších výslechů však vyplývá, že tak učinil pod silným tlakem vyšetřovatelů.⁸ Dne 20. dubna 1955 byl za trestný čin velezrady odsouzen k osmi letům odnětí svobody.⁹

Na dvanáct let odnětí svobody byl KS v Ústí nad Labem odsouzen Jan Svatek.¹⁰ Jeho údajná nepřátelská činnost započala dle vyšetřovatelů již v červnu 1949, kdy přečetl pastýřský list. V tuto dobu ještě působil na faře v Bohušovicích

⁷ SOA Litoměřice, fond KS Ústí nad Labem, karton č. 176, T 34/60. ThDr. Vojtěch Martinů – narozen 30. října 1911 ve Valašském Meziříčí, katolický kněz, zatčen dne 21. října 1954.

⁸ Při výslechu v roce 1970 uvedl, že „*všechny mé zápisy, které byly se mnou sepsány, byly formulovány orgány stát. bezpečnosti. Byla mně orgánem Státní bezpečnosti, který mě vyšetřoval, dána otázka, přičemž mi bylo řečeno tolik, že mám vypovídat určitým způsobem, který by byl v souladu s požadavkem tohoto orgánu, který mě vyšetřoval.... Bylo na mne působeno psychicky, a to tak, že mi bylo řečeno, že neučiním-li svoji výpověď určitým způsobem, tak jak si přál vyšetřující orgán, že změknu. To tedy znamenalo, že mě dají na samotku do té doby, dokud si nerozmyslím celou věc a neodpovím tak, jak ten orgán chce.*“

⁹ Předseda senátu JUDr. František Hruša, pomocní soudci Ferdinand Zýder a Josef Chmelař, prokurátor JUDr. Jaroslav Nový, obhájce JUDr. Rostislav Zástěra. Na základě amnestie prezidenta republiky byl ThDr. Vojtěch Martinů v roce 1960 propuštěn.

¹⁰ SOA Litoměřice, fond KS Ústí nad Labem, karton č. 135, T 39/55. Jan Hroznata Svatek – narozen 18. dubna 1916 v Sedlci, okres Sedlčany, bývalý katolický farář, v současnosti dělník, zatčen 9. září 1955.

nad Ohří. V následujícím roce byl internován a sloužil u jednotek PTP. Po návratu mu byla zakázána duchovní činnost, a tak sloužil mše a vykonával církevní obřady tajně ve svém bytě nebo v bohušovickém kostele. Od Bohumila Koláře se přibližně v polovině roku 1952 dozvěděl, že se duchovní Antonín Bradna ukrývá před stíháním StB v klášteře boromejek v Novém Jičíně. Na společné schůzce v klášteře se dohodli, že pro Bradnu bude nejlepším řešením situace útěk do zahraničí. Stejný úmysl měl i student Jaroslav Vrbenský, který chtěl v zahraničí studovat teologii. Jejich seznámení se chopil Svatek, plán společného odchodu do emigrace měl na starosti už jen Kolář. Celá akce vyvrcholila v srpnu 1952 zatčením těch, kteří chtěli opustit republiku, protože domnělí převaděči byli příslušníky StB.¹¹ Svatkovi byl pak přičítán podíl na organizování útěku. Další obvinění se týkalo rozdělení litoměřické diecéze a ustavení tajných vikářů, o čemž Jan Svatek věděl. ThDr. Vojtěch Martinů, jeden z tajných generálních vikářů, jej pak v roce 1953 oslovil, aby v případě nutnosti vykonával funkci jeho zástupce. Ke jmenování však již nedošlo. Jan Svatek se ke zmíněné trestné činnosti doznal, popíral však protistátní úmysly. Při rozhodování o výši trestu senát přihlédl „ke značnému stupni společenské nebezpečnosti jeho jednání“ a také k jeho „kapitalistickému“ původu, oba rodiče byli živnostníky. Jan Svatek byl obviněn z trestného činu pomoci k trestnému činu velezrady, neoznámení trestného činu a maření dozoru nad církvemi.¹²

Posledním souzeným duchovním byl Stanislav Mareček, administrátor římskokatolické církve v Bílině.¹³ Mareček měl spáchat trestné činy pobuřování proti republice a zneužití náboženské funkce, když kázáním vybízel věřící, aby v neděli nepracovali, ovlivňoval výchovu dětí v nepřátelském duchu a v bílinském kostele vyvěsil nástěnku s pobuřující koláží. Žaloba uvádí: „Nástěnku upravil tak, že umístil církevní obraz rybářů vedle kombajnu při noční sklizni. Nad kresbou připevnil jím zhotovený nápis: ... celou noc pracovavše, nic jsme nechtyli... s dodatkem ... bez božského požehnání marné lidské namáhání.“¹⁴ Mareček byl dne 10. listopadu 1955 KS v Ústí nad Labem odsouzen ke dvěma rokům odnětí svobody.¹⁵

¹¹ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, Olomouc 2003, s. 288-289. Skupina Bradna a spol., již tvořili výše zmiňovaní Antonín Bradna, Jaroslav Vrbenský a Bohumil Kolář, byla roku 1953 KS v Ostravě odsouzena k vysokým trestům. Více viz Jiří PLACHÝ, „Rozpracování“ duchovních litoměřické diecéze Státní bezpečností, *Securitas imperii* 11, 2005, s. 5-89.

¹² Hlavní líčení dne 10. listopadu 1955. Předseda senátu JUDr. Oldřich Kubánek, pomocní soudci Josef Štembera a Bedřich Hampejs, prokurátor JUDr. Stanislav Dunaj, obhájce ex offio JUDr. Zdeněk Hrazdira. Na základě amnestie prezidenta republiky byl Jan Svatek v roce 1960 propuštěn.

¹³ SOA Litoměřice, fond KS Ústí nad Labem, karton č. 135, T 37/55. Stanislav Mareček – narozen 3. října 1925 ve Zlechově, okres Uherské Hradiště, administrátor katolické církve, zatčen 16. srpna 1955.

¹⁴ Uvedeno v žalobě ze dne 3. října 1955.

¹⁵ Předseda senátu JUDr. Oldřich Kubánek, pomocní soudci Josef Štembera a Bedřich Hampejs, prokurátor JUDr. Stanislav Dunaj, bez obhájce.

Jak je patrné z výše uvedených případů, katoličtí duchovní, aniž by prováděli jakoukoliv záměrnou protistátní činnost, byli podrobena vyčerpávajícím výsledkům, obvinění ze závažných trestných činů, jakými byly protistátní podvrtná činnost, velezrada či pobuřování proti republice, a nakonec odsouzení k mnoha rokům odnětí svobody a následnému zákazu duchovní činnosti. Kromě katolických duchovních se objektem zájmu komunistického vedení a Státní bezpečnosti staly také mužské i ženské řády a kongregace. Komunisté považovali právě řeholníky za jednu z hlavních opor katolické církve.¹⁶ Do jisté míry k tomu přispíval způsob života příslušníků jednotlivých řádů, kteří žili v uzavřených komunitách a dodržovali přísná řádová pravidla a sliby. Řády a kongregace, přestože se jejich řádové domy nacházely po celém území Československa, působily velmi jednotně a pevně ve svém přesvědčení. Pro Státní bezpečnost bylo velmi obtížné a takřka nemožné proniknout do řádového společenství a narušit jej. Proto se představitelé moci rozhodli přistoupit k takovým opatřením, která by zabrzдила růst řádů, omezila jejich vliv a přispěla k přerušení přátelských vztahů se zahraničím. Z těchto snah poté vzešel plán tzv. akce K (kláštery), jíž měly být prakticky zlikvidovány mužské řády a jejich dosavadní způsob života. V noci ze 13. na 14. dubna 1950 vnikli příslušníci Státní bezpečnosti a Sboru národní bezpečnosti posílení členy lidových milicí do objektů mužských klášterů po celém Československu a soustředili členy sedmi nejpočetnějších řádů (salesiáni, redemptoristé, jezuité, františkáni, premonstráti, těšitelé a němečtí rytíři) do centralizačních klášterů v Bohosudově, Broumově, Hejnicích, Králíkách a Oseku a internačního kláštera v Želivě.¹⁷ Druhá fáze zásahu proběhla v noci na 28. dubna, kdy byli do centralizačních klášterů svezeni členové zbylých osmnácti řádů. Celou akcí bylo postiženo celkem 2376 řeholníků,¹⁸ kteří tímto aktem ztratili svobodu a možnost žít dle řádových pravidel.

Akce K zasáhla i čtyři členy salesiánské kongregace, kteří v roce 1958 stannuli před KS v Ústí nad Labem. Josef Kubín, Josef Zerzán, František Vitásek a Jaroslav Kopecký měli podobný osud.¹⁹ Studovali na salesiánských učilištích a ve čtyřicátých letech byli vysvěceni na kněze. V dubnu 1950 byli v rámci akce K sou-

¹⁶ V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 43.

¹⁷ Více k tzv. akci K, centralizačním a internačním střediskům, pracovním táborům aj. viz Václav VAŠKO, *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*, Praha 1990, s. 154-168; Václav VAŠKO, *Dům na skále. Církev bojující 1950 – květen 1960*, Kostelní Vydří 2007, s. 52-141; V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 82-107. Více k centralizačnímu klášteru v Hejnicích viz Jan HEINZL, *Perzekuce katolické církve na Frýdlantsku 1949-1955, centralizační a internační klášter Hejnice*, Diplomová práce TU Liberec 2006.

¹⁸ V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 34.

¹⁹ SOA Litoměřice, fond KS Ústí nad Labem, karton č. 144, T 15/57. Josef Kubín – narozen 13. prosince 1912 v Hořicích, bývalý salesiánský kněz, v současnosti úředník, zatčen 9. října 1956, Josef Zerzán – narozen 30. května 1907 v Lubné u Litomyšle, bývalý salesiánský kněz, v současnosti tesař, zatčen 9. října 1956, František Vitásek – narozen 15. července 1915 v Břuchotíně, okres Olomouc, bývalý salesiánský kněz, v současnosti topič, zatčen 9. října 1956, Jaroslav Kopecký – narozen 21. dubna 1924 v Pohoře, okres Litomyšl, bývalý řeholník salesiánské kongregace, v současnosti úředník, zatčen 10. října 1956.

středění do centralizačního kláštera v Oseku²⁰ a internačního tábora v Želivě²¹. Všichni čtyři se setkali až během stavby křimovské přehradu u Chomutova, kam bylo soustředěno více členů salesiánské kongregace. Salesiáni bydleli společně a společně i v soukromí prováděli různá duchovní cvičení a oddávali se modlitbám tak, jak byli zvyklí. Právě pokračování v duchovní činnosti se stalo zámkou pro jejich zatčení. Dle prokuratury se obžalovaní měli stát členy tajné salesiánské organizace rozvětvené po celé republice a řízené Karlem Tinkou a Václavem Filipcem.²² Od nich získávali zakázaná periodika a spisy, které rozšiřovali mezi ostatní. Kubín a Zerzán byli prokurátorem označeni za vedoucí členy tzv. křimovské skupiny, měli se navíc podílet na činnosti dalších ilegálních skupin. Během hlavního líčení dne 27. ledna 1958 obžalovaní popřeli vznesená obvinění, zvláště pak, že jejich duchovní činnost, mše a modlitby měly politický obsah. Jejich vinu přesvědčivě nedokázala ani svědectví salesiánů Karla Tinky, Miloslava Franka, Bohuslava Hankuse, Jana Roba, Josefa Lepaříka a dalších, jejichž výpovědi v protokolu o hlavním líčení chybí. Všichni byli obviněni z trestného činu podvracení republiky a odsouzeni Kubín na dva a půl roku, Zerzán na patnáct měsíců, Vitásek na jeden a Kopecký na dva roky.²³ Jejich celý majetek byl zabaven, ačkoli k jeho ztrátě nebyli odsouzeni. Josef Zerzán po svém propuštění v lednu 1959 písemně několikrát žádal o navrácení osobních věcí a liturgických předmětů. Nikdy se jich však nedočkal, protože byly soudem chápány jako věci sloužící k trestné činnosti.

Ani ženské řády a kongregace nezůstaly bez povšimnutí státní moci. Nečekaný úspěch akce K motivoval k úvahám o zákroku proti ženským řeholím. V krátké době byl tedy vypracován plán tzv. akce vyklizení ženských klášterů, jehož cílem bylo soustředění sester do co nejmenšího počtu objektů a jejich postupné začleňování do civilního života. Akce probíhala po etapách během druhé poloviny roku 1951. Podle oblasti, v níž se kláštery nacházely, byla řeholnicím přidělována pracovní místa. Nejčastěji se jednalo o práci v JZD, na státních statcích či v továrnách lehkého průmyslu, které se v tuto dobu potýkaly se značným nedostatkem za-

²⁰ Klášter v Oseku u Duchcova byl založen cisterciáky ve 12. století, od roku 1946 pod správou salesiánů, kteří sem umístili své teologické učiliště. Od dubna 1950 do června 1953 fungoval jako internační tábor pro členy řádů salesiánů, piaristů, školských bratrů, augustiniánů a salvatoriánů. Po likvidaci tábora v Bohosudově v září 1950 sem bylo převezeno několik desítek jezuitů, minoritů a františkánů. Více viz V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 87-88; V. VAŠKO, *Dům na skále*, s. 62-64.

²¹ Klášter v Želivě fungoval jako internační tábor v době od dubna 1950 do února 1956. Po celou dobu své existence sem byli posíláni "obzvláště nebezpeční" řeholníci označení za "reakční". V táboře proto panoval i přísnější režim. Více viz V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 98-102.

²² Karel Tinka byl s dalšími salesiány dne 2. dubna 1957 odsouzen KS v Olomouci na čtyři roky. Václav Filipec byl dne 20. srpna 1957 odsouzen stejným soudem na devět let. Oba se měli dopustit trestných činů podvracení republiky a maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi. Více viz V. VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací*, s. 351-355 a 367-369.

²³ Předseda senátu JUDr. Adolf Vašata, pomocní soudci Bedřich Hampejs a Jan Lukeš, prokurátor JUDr. Stanislav Dunaj, obhájce JUDr. Karel Novák za Kubína a Kopeckého, Zerzán a Vitásek bez obhájce.

měšťanů. Řeholnice se také velmi často uplatnily ve zdravotnictví, v oblasti péče o starší lidi a v oblasti charity. Po opatřeních proti řadovým členkám kongregací přišla začátkem léta 1952 akce namířená proti vyšším představeným ženských řeholí, které byly internovány v Hejnicích. Akce měla ochromit jednotlivé ženské řády a nepřítomností představených způsobit snížení kázně a morálky sester.²⁴ Přes veškerou snahu se však státní moci nepodařilo narušit soudržnost ženských společenství. Dokazuje to případ dvou řeholnic, Anny Hartmanové a Marie Mládkové.²⁵ Obě ženy byly členkami kongregace III. řádu sv. Františka a od roku 1956 pracovaly jako představené v domovech důchodců, Anna Hartmanová v Kurovodicích a Marie Mládková v Rokytnici nad Jizerou. Od počátku padesátých let jim byly formou tajných oběžníků, zpracovávaných představenou řádu Leopoldinou Řiháčkovou,²⁶ posílány instrukce, jak mají přistupovat k různým státním nařízením, volbám či jiné státem řízené veřejné činnosti. Obě se instrukcemi řídily a doporučovaly jejich dodržování i ostatním řeholním sestřám. Měly se tak dopustit trestného činu podvracení republiky, za což byly 5. listopadu 1959 odsouzeny každá k jednomu roku odnětí svobody.²⁷

Zásahy proti řádům a kongregacím byly nekompromisní a mnohdy velmi drsné. Podobným způsobem státní moc postupovala vůči všem představitelům římskokatolické církve, kteří se nehodlali vzdát víry a s proticírkevní politikou státu nesohlasili. Zejména první polovina padesátých let se tak nesla v duchu rozsáhlých represálií, jimž církve dokázala čelit jen částečně. Hned v roce 1950 byla většina biskupů postupně internována, tedy zbavena možnosti jakkoli se veřejně podílet na duchovním životě ve své diecézi. Po eliminaci vlivu biskupů a řádů byla pozornost zaměřena na kněží, kteří byli pro římskokatolickou církev za nastalých podmínek nejsilnější oporou. A tak se zakrátko prioritní snahou státu stalo jejich podmanění, umlčení nebo úplná likvidace. Vedle zavedených perzekučních opatření a proticírkevních nařízeních, která duchovní činnost kněží omezovala, to byla perzekuce soudní povahy, jež svobodné působení kněží v duchovní oblasti na dlouho přímo znemožnila. Výše uvedených šest případů projednávaných KS v Ústí nad Labem lze označit za zlomek všech církevně motivovaných kauz, které senáty krajských soudů v padesátých letech řešily. Jejich cílem bylo co nejvíce narušit strukturu církve a zejména eliminovat její vliv ve společnosti. Dlouholeté tresty odnětí svobody ke splnění tohoto cíle významně napomohly. Římskokatolická církev byla

²⁴ Více k perzekuci ženských řádů viz Petr TESAŘ, *Ženské řehole v období totality*, in: Vojtěch Vlček (ed.), *Ženské řehole za komunismu 1948-1989*, Olomouc 2005, s. 19-58, V. VAŠKO, *Dům na skále*, s. 142-186.

²⁵ SOA Litoměřice, fond KS Ústí nad Labem, karton č. 188, T 65/60. Anna Hartmanová – narozena 21. květa 1908 v Chlumku, okres Velké Meziříčí, ošetřovatelka, zatčena 21. srpna 1959, Marie Mládková – narozena 24. ledna 1912 v Třebíči, ošetřovatelka, zatčena 21. srpna 1959.

²⁶ Leopoldina Řiháčková byla spolu s dalšími pěti sestrami odsouzena dne 19. března 1959 KS v Brně za podvracení republiky ke čtyřem rokům. Více viz V. VLČEK (ed.), *Ženské řehole*, s. 82-84; V. VAŠKO, *Dům na skále*, s. 152-156.

²⁷ Předseda senátu Oto Šidlichovský, pomocní soudci Rudolf Pala a Václav Dvořák, prokurátor JUDr. Karel Pešta, obhájce JUDr. Vladimír Dvořák za obě.

výše zmíněnými zásahy po čtyři desetiletí ochromena a oslabena. Je otázkou, zda se jí v nedávné minulosti podařilo získat své místo v moderní společnosti, či zda jej vlivem dlouhodobě a soustavně prosazovaných ateizačních snah částečně neztratila.

Summary:

**Trials with Catholic Priests and Members of Religious Orders
at the Regional Court of Ústí nad Labem between 1953-1960**

Negotiations between the state and the church began immediately after the communist takeover in February 1948. The negotiations should have resulted in an agreement of the position of church in Czechoslovakia. However, the negotiations were later precluded by various state imposed anti-clerical precautions. In 1949, the state's real intention was unambiguously revealed – to subjugate or destroy the church in Czechoslovakia. The internment of top representatives of the catholic church and arrests of ordinary priests took place at that time together with state organized anti-clerical actions aimed against the church unity. These aspirations culminated by the politically motivated trials against the church. The Regional Court in Ústí nad Labem tried members of various churches and religious societies together with former members of the Czechoslovak People's Party. This paper is concerned with six selected cases in which Catholic priests were prosecuted. All of them were sentenced to confinement and their spiritual activities were interrupted or even precluded.